

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

Торайғыров университетінің ХАБАРШЫСЫ

Экономикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК

Торайғыров университета

Экономическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3552

№ 4 (2025)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университетаЭкономическая серия
выходит 4 раза в год**СВИДЕТЕЛЬСТВО**о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ93VPY00029686выдано
Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан**Тематическая направленность**
публикация материалов в области экономики, управления,
финансов, бухгалтерского учета и аудита

Подписной индекс – 76133

<https://doi.org/10.48081/JQEX2549>**Бас редакторы – главный редактор**
Давиденко Л. М.
доктор PhDЗаместитель главного редактора Гребнев Л. С., д.э.н., профессор
Ответственный секретарь Шеримова Н. М., доктор PhD**Редакция алқасы – Редакционная коллегия**

Шмарловская Г. А.,	д.э.н., профессор (Беларусь);
Кунызов Е. К.,	доктор PhD, доцент;
Алмаз Толымбек,	доктор PhD, профессор (США);
Мукина Г. С.,	доктор PhD, ассоц. профессор, доцент;
Дугалова Г. Н.	д.э.н., профессор
Алтайбаева Ж. К.,	к.э.н.
Мусина А. Ж.,	к.э.н., ассоц. профессор, доцент;
Титков А. А.,	к.э.н., доцент;
Шокубаева З. Н.	технический редактор.

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

© Торайгыров университет

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

Aliyev A. S., Amanova G. D., Tazhbenova G. D., Ahmetova A. A., Aliyeva Zh. S. Modernisation of accounting practices to reduce financial risks in the construction industry	6
Андабаева Г. К., Какижанова Т. И., Утепкалиева К. М., Абинова А. Ю. Тұрақты даму аясында жасыл экономиканың қазақстандағы мүмкіндіктері	17
Арынова З. А., Бекниязова Д. С., Кайдарова С. Е., Золотарева С. В., Шеломенцева В. П. Виртуалды ортада білім беру қызметтері тұтынушыларының мен университеттердің өзара әрекеттесуінің тұжырымдамалық моделі	33
Assanova A. D., Ashirbekova L. Zh., Sansyzbaeva G. N. Enhancing local governance efficiency through QMS In Kazakhstan	51
Barzhaksyyeva A. A., Amirbekuly Y., Yucel F. Government education spending as a moderator of digitalization effects on youth employment	69
Беспалый С. В., Жанузакова С. К., Альназарова Г. Ж., Абраменко А. П., Беспалая Е. В. Институциональная устойчивость в университетах Казахстана: вызовы, индикаторы и перспективы	86
Денисова О. К., Конурбаева Ж. Т., Саденова А. М. Подготовка человеческого капитала для условий индустрии 4.0 в Казахстане	105
Домалатов Е. Б., Воронкова О. Ю., Байгужинова А. Ж., Абылайханова Т. А., Мамырбекова Д. С. Устойчивость молочно-продуктовой подсистемы агропромышленного комплекса в условиях цифровой логистики	125
Dyrka S. Improving the competitiveness of business structures based on strategic planning methods	142
Ержанова Ж. К., Жанғалиева Е. С., Тапалова А. А. Қазақстандағы жастар еңбек ресурстарын қалыптастырудағы негізгі жағдайлар және оны ұтымды ұйымдастыру	162
Жиенбаева Г. М., Бержанова А. М., Мухамбеткалиева Ф. К. Экономические эффекты цифровых платформ на занятость, производительность и доходы западного Казахстана	177

***З. О. Иманбаева¹, М. А. Тоқтарова², Г. Ы. Бекенова³,
А. О. Нурманов⁴, Ж. А. Куатбеков⁵**

^{1,2,4}Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті,

Қазақстан Республикасы, Ақтөбе қ.;

³Қ. И. Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университеті,

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.;

⁵Шерхан атындағы Халықаралық Тараз Инновациялық институты,

Қазақстан Республикасы, Тараз қ.

¹ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6604-4135>

²ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3948-137X>

³ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5973-5525>

⁴ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9601-771X>

⁵ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0253-8088>

*e-mail: utegen_z_78@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ АГРОӨНЕРКӘСІП КЕШЕНІНІҢ ДАМУ ҮРДІСТЕРІ

Агроөнеркәсіп кешені – Қазақстан Республикасының ұлттық экономикасының негізгі салаларының бірі болып табылады. Елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету, ауыл шаруашылығы өнімдерінің экспорттық әлеуетін арттыру және аграрлық сектордың тұрақты дамуын қамтамасыз ету – мемлекеттік басқарудың стратегиялық міндеттері.

Агроөнеркәсіптік кешенде қалыптасқан әлеуметтік-экономикалық жағдай шаруашылықтардың техникалық деградациясымен, агроазық-түлік нарықтарының дамымауымен, төлемдер бойынша жаңалықтар мен берешектердің сақталуымен, еңбекке қабілетті халықтың жұмыспен қамтылуымен, ауыл халқының өмір сүру сапасының төмендігімен және т.б. сипатталады. Осылайша, экономикалық қауіпсіздікті сақтау үшін әрбір мемлекет өзін азық-түлікпен ең аз деңгейде қамтамасыз етуге ұмтылады. Барлық елдердегі ұлттық өндіріс құрылымы негізінен азық-түлік өндірісіндегі еңбек өнімділігінің деңгейімен анықталады, ал аграрлық

сектордағы өндірістің өсуі жалпы ұлттық өнімнің жыл сайынғы өсімінің негізгі бөлігін анықтайды.

Агроөнеркәсіптік кешен кәсіпорындарын тиімді басқаруды қамтамасыз ету бойынша ақпарат пен тәжірибе алмасу тұрғысынан да, кәсіпкерлердің, шаруашылық басшыларының, мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарының экономикалық өзара іс-қимылын ұйымдастыру тұрғысынан да аумақтық бірліктердің өзара іс-қимылы нашар жолға қойылған.

Бұл жағдайдың себебі, ең алдымен, АӨК кәсіпорындарын басқарудың реттелген жүйесінің болмауы болып табылады. Сондықтан экономиканың агроөнеркәсіптік секторын басқарудың тиімді жүйесін құру ерекше маңызға ие. Әртүрлі объектілерді экономикалық басқарудың теориясы мен практикасын талдау қазіргі заманғы агроөнеркәсіптік жүйелерді басқаруға ғылыми тәсілдерді қолдану қажеттілігін анықтауға мүмкіндік берді.

Кілтті сөздер: ауыл шаруашылығы, азық-түлік, мал шаруашылығы, өсімдік шаруашылығы, ауылшаруашылығы алқаптары, инвестиция, өнімдерінің жалпы шығарылымы, жалпы өнім, экономикалық тиімділік, көлем индексі.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіп кешені елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде, ауылдық аумақтарды дамытуды қолдауда және ұлттық экономиканың әртараптандыруында мемлекет үшін басымдық болып табылады. Агроөнеркәсіптік кешеннің тұрақты дамуын қамтамасыз ететін маңызды факторлардың бірі ауылшаруашылық өнімдерін өндіру мен өндеудің экономикалық тиімділігіне бағдарлау болып табылады. Бұл жерді, еңбекті, материалдық және шикізат ресурстарын ұтымды және кешенді пайдалануды көздейді. Ресурстардың негізгі түрлерін тиімді пайдалануға ықпал ететін аумақтық аспектіде ұтымды дамуға ерекше рөл беріледі [1].

Материалдар мен әдістері

Қазақстан Республикасындағы ауыл шаруашылығын басқарудың институционалдық құрылымының маңызды белгілері:

– Ауыл шаруашылығы өнімдерінің едәуір бөлігін ауыл шаруашылығы ұйымдары мен агроазық-түлік нарықтарына шыға алмайтын шаруа қожалықтары тұтынады;

– Шаруа қожалықтары ауыл шаруашылығы ұйымдарының өндірістік ресурстарын пайдаланады [2].

Нәтижелер және талқылау

Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылығы алқаптарының орасан зор алқаптары бар, оның ішінде малды азықпен қамтамасыз ету үшін қажетті алқаптар бар. Қазақстан Республикасында мал мен құсты азықпен қамтамасыз етудің негізгі көздері жайылымдар, табиғи және егістік шабындықтар, жемшөп дақылдарын өсіруге арналған егістік жерлер болып табылады. 2024 жылы Қазақстан Республикасындағы жалпы анықталған ауылшаруашылығы алқаптарының ауданы 23,1 млн. гектарды құрайды, 2023 жылмен салыстырғанда 0,6 млн. гектарға кем (1-кесте) [3].

1-кесте – Негізгі ауыл шаруашылығының алқаптары, мың гектар

	Жалпы анықталған ауылшаруашылығы алқаптары	Дәнді және бұршақты дақылдарды өсіруге	Мал мен құсты азықпен қамтамасыз ету үшін
2015	21,022.9	14,982.2	3,497.1
2016	21,473.6	15,403.5	3,485.2
2017	21,839.9	15,405.4	3,382.3
2018	21,899.4	15,150.0	3,323.2
2019	22,135.8	15,396.6	3,277.2
2020	22,582.3	15,878.4	3,197.5
2021	22,925.7	16,108.0	3,114.6
2022	23,162.1	16,114.4	2,978.0
2023	23,837.1	17,525.5	3,003.5
2024	23,190.2	16,746.5	3,065.1

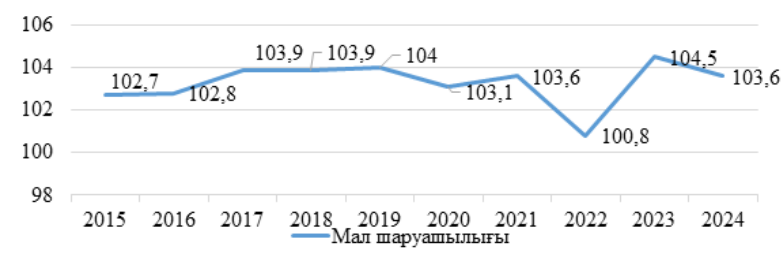
2024 жылы Қазақстан Республикасында дәнді және бұршақты дақылдар – 16,7 млн. гектар, мал мен құсты азықпен қамтамасыз ету үшін пайдаланылатын егістік алқаптар – 3 млн. гектарды құрайды [4].

2023 жылы ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі, жемшөп өндіру саласын дамытудың 2025 жылға дейінгі жол картасына сәйкес 2028 жылға қарай ауыл шаруашылығының жалпы өнімін екі есе ұлғайту, мал азық дақылдарының егіс көлемін 3,6 миллион гектарға дейін кеңейту міндеті қойылды. 25,5 миллион тонна шөп, 1,6 миллион тонна пішендеме, 4,6 миллион тонна сабан, 5,7 миллион тонна концентрілі жем, 2 миллион тонна сүрлем дайындау жоспарға қойды [5, 47–60–66.].

Қазақстан Республикасында және оның аймақтарында мал шаруашылығы өнімдерінің жалпы төмендеуіне қарамастан, агроөнеркәсіп кешенінің мал шаруашылығында әлі де оң нәтижелерге қол жеткізілді. Әртүрлі табиғи жағдайлар мен елдің экономикалық қолдауы мал шаруашылығының негізгі

салаларын: сүтті және етті мал шаруашылығын, шошқа шаруашылығын, қой шаруашылығын, құс шаруашылығын сақтауға және дамытуға мүмкіндік берді [6, 66-81-66].

Мал шаруашылығы жалпы өнімінің нақты көлем индексі 2024 жылы 103,6 %-ды құрады. Нақты көлем индексінің өсуі мал шаруашылығының негізгі өнімдерін өндірісінің өсуімен – мал мен құсты союы немесе өткізуіне, сауылған сүтке, жұмыртқа өндірісіне негізделеді (1-сурет).

1-сурет – Қазақстан Республикасындағы мал шаруашылығы жалпы өнімінің нақты көлем индексі, %-бен

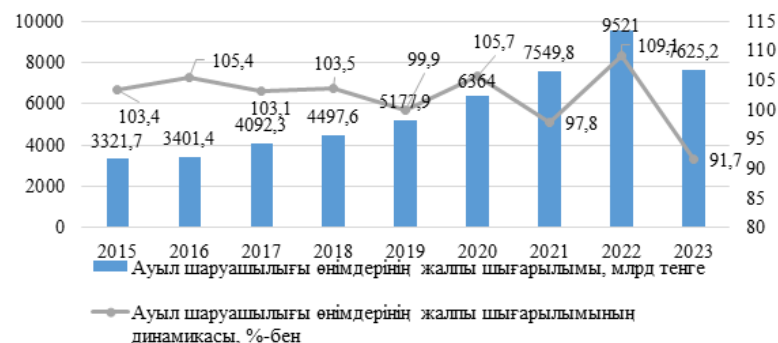
Сонымен қатар, өсімдік шаруашылығы жалпы өнімінің нақты көлем индексі 121,1 %-ды құрады. Бұл дәнді және бұршақты дақылдардың жалпы жинауының көбеюінен байланысты (2-сурет) [7, 8–18-66].

2-сурет – Қазақстан Республикасындағы өсімдік шаруашылығының жалпы өнімінің нақты көлем индексі, %-бен

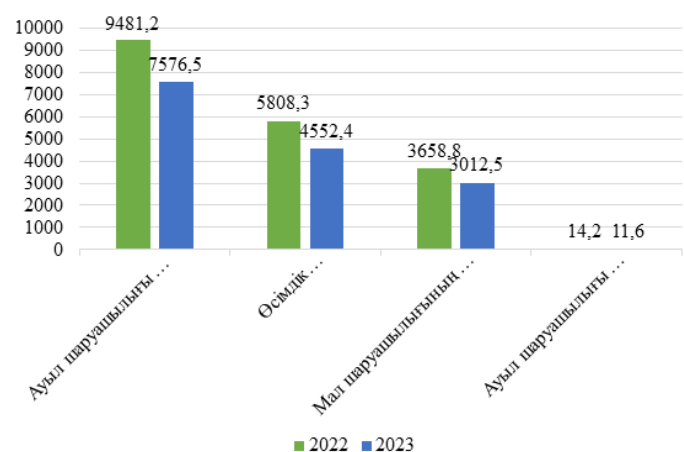
2023 жылы жалпы Қазақстан Республикасы бойынша ауыл, орман және балық шаруашылығы өнімдерінің (көрсетілетін қызметтерінің) жалпы

шығарылымы 7 625,2 млрд. теңгені құрады, бұл 2022 жылға қарағанда 8,3 %-ға төмен (3-сурет) [8, 99-105-бб.].

3-сурет – Ауыл, орман және балық шаруашылығы өнімдерінің (көрсетілетін қызметтерінің) жалпы шығарылымының динамикасы

2023 жылы ауыл шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығарылымы 7 576,5 млрд. теңгені құрады. Бұл 2022 жылмен салыстырғанда 8,4 %-ға төмен (4-сурет).

4-сурет – Ауыл шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығарылымы, млрд. тенге

2023 жылдағы ауыл шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығарылымының жалпы көлемінде ең үлкен үлесті Түркістан облысы – 12,7 %, Солтүстік Қазақстан облысы – 10 %, Алматы облысы – 9,2 % және Ақмола облысы – 9,2 % алды (2-кесте) [9, 26-28-бб].

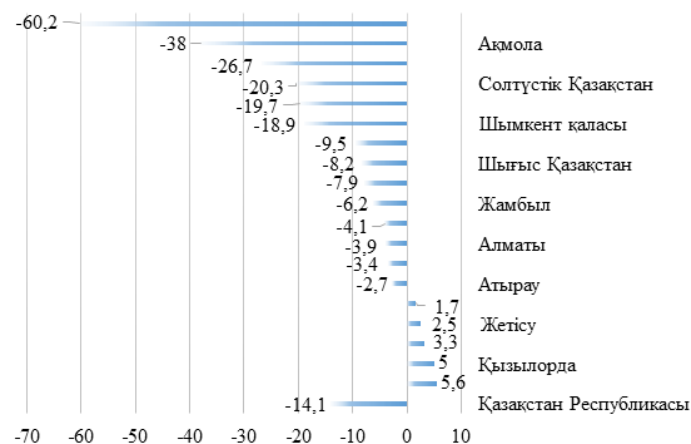
1-кесте – Өңірлер бойынша ауыл шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығарылымы, млн. теңге

Өңірлер	Ауыл, орман және балық шаруашылығы	одан			
		ауыл шаруашылығы	өсімдік шаруашылығы	мал шаруашылығы	көрсетілетін қызметтер
	2023 жыл	2023 жыл	2023 жыл	2023 жыл	2023 жыл
Қазақстан Республикасы	7,625,150.9	7,576,533.7	4,552,416.7	3,012,510.4	11,606.6
Абай	432,956.1	432,232.0	211,615.9	220,432.5	183.6
Ақмола	698,041.5	693,610.9	397,746.2	295,682.5	182.2
Ақтөбе	361,588.6	358,818.7	169,544.4	188,724.3	550.0
Алматы	704,756.2	700,471.6	370,238.1	328,792.6	1,440.8
Атырау	117,916.7	115,021.0	52,411.2	61,595.4	1,014.3
Батыс Қазақстан	290,502.1	290,337.3	118,070.4	171,335.7	931.3
Жамбыл	523,804.7	521,477.1	338,858.0	180,670.0	1,949.1
Жетісу	456,542.1	455,838.7	283,085.1	172,258.6	495.0
Қарағанды	427,955.2	426,924.9	239,411.2	187,152.6	361.1
Қостанай	642,072.8	639,493.3	501,499.7	136,753.1	1,240.6
Қызылорда	217,064.0	214,170.9	151,841.4	61,827.3	502.3
Маңғыстау	32,715.5	32,052.3	5,012.4	27,032.2	7.8
Павлодар	391,833.6	390,320.3	205,957.9	184,246.9	115.5
Солтүстік Қазақстан	760,684.5	757,523.8	577,626.4	179,154.0	743.4
Түркістан	971,965.3	963,616.4	637,631.6	325,236.1	748.7
Ұлытау	70,652.6	70,636.2	14,825.9	55,804.4	5.9
Шығыс Қазақстан	465,777.3	459,581.7	258,133.5	201,240.8	207.4
Астана қаласы	3,730.8	597.8	415.4	177.7	4.7

А л м а т ы қаласы	5,742.5	5,053.6	4,718.4	333.8	1.5
Ш ы м к е н т қаласы	48,848.9	48,754.9	13,773.6	34,059.8	921.5

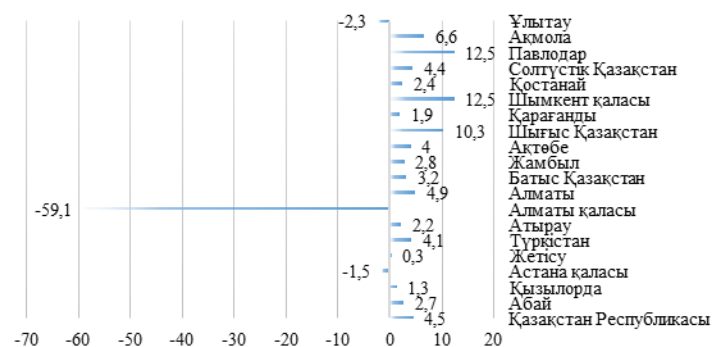
Өсімдік шаруашылығының төмендеуі 2023 жылы (2022 жылға 14,1 %) дәнді және бұршақ дақылдарды өсіруді – 22,8 % және майлы дақылдарды – 31 % төмендеуімен байланысты болды [10, 66-81-66].

Ауыл шаруашылығы кәсіпорындарында өсімдік шаруашылығы өнімі өндірісінің 22,6 %, дара кәсіпкерлер және шаруа немесе фермер қожалықтарында – 11,9 % және жұртшылық шаруашылығында – 3,3 % төмендеді. 2023 жылы өсімдік шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығарылымы көлеміндегі жоғары үлесті Абай облысы – 5,6 %, Қызылорда облысы – 5 %, Астана қаласы – 3,3 % және Жетісу облысы – 2,5 % көрсеткішті көрсетті (5-сурет) [11, 54-58-66].

5-сурет – Өсімдік шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығарылымы, %-бен

2023 жылы мал шаруашылығының жалпы өнімі 2022 жылмен салыстырғанда 4,5 % өсті. Бұл қызметтің экономикалық түрі бойынша «құстың» өнім көлемінің – 11,7 %, сүтті бағыттағы ірі қара мал көлемінің – 2,7 %, жылқыларды және басқа да жылқы тұқымдастардың – 6,7 % және малдың және енекенің басқа да тұқымдары – 3,1 % өсуімен түсіндіріледі (6-сурет) [12, 23-26-66].

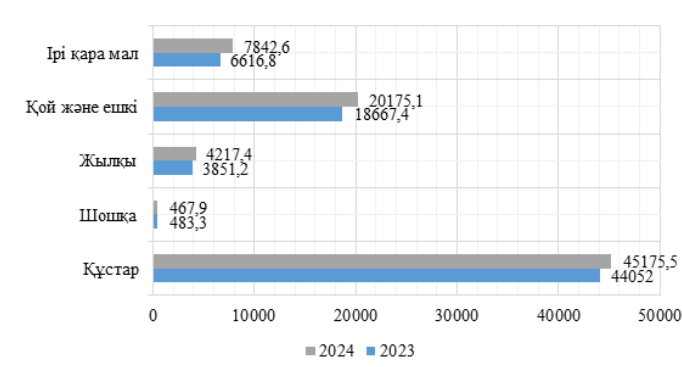

6-сурет – Мал шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығарылымы

Ауыл шаруашылығы кәсіпорындарында мал шаруашылығы жалпы өнімі өндірісі 12,1 %, кәсіпкерлер және шаруа немесе фермер қожалықтарында – 4,1 % және жұртшылық шаруашылығында – 1,5 %-ға ұлғайды.

Мал шаруашылығы өнімдерінің жалпы шығарылымы көлеміндегі ең үлкен үлесті 2023 жылы Павлодар облысы – 12,5 %, Шымкент қаласы – 12,5 %, Шығыс Қазақстан облысы – 10,3 %-ды құрады.

2024 жылғы қаңтар-желтоқсандағы деректер бойынша ірі қара малдың 45 % жұртшылық шаруашылықтарында; 44,4 % – шаруа немесе фермер қожалықтарында және дара кәсіпкерлерінде; 10,6 % – ауыл шаруашылығы кәсіпорындарында саналды. Қой – тиісінше 39,5 %, 53,6 % және 6,9 %; ешкі – 64,7 %, 33,7 % және 1,6 %; шошқа – 33,4 %, 10,6 % және 56 %; құс – 15,4 %, 1 % және 83,6 % (7-сурет) [13, 45-58-66].

7-сурет – Қазақстан Республикасындағы мал мен құстың саны, мың бас

2024 жылғы қаңтар-желтоқсанда мал мен құстың барлық түрлерінің тірідей салмақта шаруашылықта сойылғаны немесе союға өткізілгенінің көлемі өткен 2023 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 3,9 % өсті, ал сиыр сүтінің өндірісі сәйкесінше – 4,4 %, тауық жұмыртқасы – 1,3 % өсті (8-сурет) [14, 10-24-бб.].

8-сурет – Қазақстан Республикасындағы мал шаруашылығының негізгі көрсеткіштері

Өңірлер бойынша ауыл шаруашылығының даму деңгейінде айтарлықтай айырмашылықтар бар. Сондықтан ауыл шаруашылығының өнімділігін арттыру үшін олардың инфрақұрылымына, оқуына және технологиясына инвестиция салу арқылы аймақтарға назар аудару қажет. Осылайша, аймақтарды көтеру үшін ресурстарды және озық тәжірибелерді бөлісе отырып, ауылшаруашылық тәжірибесінде үлгі бола алады [15].

Қорытынды

Қазақстан Республикасында өңдеу өнеркәсібінің үлесі артып келеді. Соңғы жылдары аграрлық өнімдерді терең өңдеу бағытында белсенді қадамдар жасалуда. Кооперация мен агроқұрылымдардың шоғырлануы және шағын шаруа қожалықтарының кооперативтерге бірігуі нарықтағы бәсекеге қабілеттілікті арттыру құралы ретінде қарастырылады. Субсидиялар мен жеңілдетілген несиелер, инфрақұрылымдық қолдау (суару жүйелері, жолдар) кеңінен іске асырылуда. «Ауыл – Ел бесігі», «Агробизнес» ұлттық бағдарламасы және «Ауыл аманаты» жобалары арқылы ауылдағы өмір сапасын көтеруге бағытталған жобалар іске асырылуда. Қазақстанның өңірлеріндегі ауыл шаруашылығының дамуын бағалау өнімділік деңгейі мен ресурстарды пайдаланудағы елеулі айырмашылықтары бар өте күрделі

көріністі білдіреді. Статистикалық талдау ауыл шаруашылығындағы инфрақұрылымды жақсартудың және ауыл шаруашылығы өнімдерін арттырудың маңызды рөлін көрсетеді. Бұған қол жеткізу ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарға инвестицияларды ұлғайтуды және тиімсіз аймақтардың қажеттіліктеріне бейімделген мемлекеттік қолдау бағдарламаларын кеңейтуді талап етеді [16, 218 б].

Ауыл шаруашылығы өнімділігіндегі өңірлік теңсіздіктерді жою Қазақстан Республикасындағы жалпы экономикалық тұрақтылық пен азық-түлік қауіпсіздігін ілгерілету үшін маңызды болып табылады. Бірегей жергілікті ерекшеліктерді ескеретін және қабылданған шаралардың әсерін жүйелі түрде бақылайтын аймаққа тән тәсілді қолдана отырып, елдің кең даму мақсаттарына ықпал ететін теңдестірілген және тұрақты ауыл шаруашылығы секторын дамытуға ықпал ете алады. Солтүстік Қазақстан облысы, Ұлытау облысы сияқты өңірлер ауыл шаруашылығының ең әлсіз көрсеткіштерін көрсетіп отыр. Бұл олардың интегралдық индекстің теріс мәндерінен көрінеді. Бұл нәтижелер өнімділікке кедергі келтіретін терең құрылымдық мәселелерді көрсетеді. Негізгі факторлардың қатарына инвестициялық капиталға қол жетімділіктің шектелуі, инновациялық тәжірибелердің жеткіліксіз интеграциясы және қолайсыз климаттық жағдайлар жатады, сонымен бірге, бұл ауыл шаруашылығын дамытуға шектеулерді одан әрі күшейтеді [17, 12–13–бб.].

Осы мәселелердің табандылығы шұғыл және мақсатты араласудың қажеттілігін көрсетеді. Бұл айырмашылықтарды жою үшін кеңейтілген инвестициялық тетіктерді, инновацияларды ынталандыру мақсатында зерттеулер мен әзірлемелерді қолдауды және қолайсыз экологиялық жағдайларға бейімделу шараларын біріктіретін көп қырлы тәсілдер қажет. Ауылшаруашылық өнімдерінің артта қалуымен сипатталатын аймақтар өнімділіктің шұғыл мәселелерін шешіп қана қоймай, тұрақты және ұзақ мерзімді өсуге жол ашатын стратегияларды әзірлеудің қажеттілігін көрсетеді. Мұндай күш-жігерсіз бұл аумақтардың экономикалық және әлеуметтік әлеуеті орындалмай қалу қаупі бар. Бұл еліміздің агроөнеркәсіптік кешеніндегі аймақтық теңсіздікті жалғастырады [18, 18–19–бб.].

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылығы дақылдарын жалпы жинау (2024ж.). – [Электронды ресурс].

– URL: – <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/279831/>

2 Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасындағы мал шаруашылығы дамуының негізгі көрсеткіштері (2024 жыл). – [Электронды ресурс]. – URL: – <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/301725/>

3 Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасындағы ауыл, орман және балық шаруашылығы өнімдерінің (көрсетілетін қызметтерінің) жалпы шығарылымы (2023 жыл). [Электронды ресурс]. – URL: – <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/157962/>

4 Қазақстан Республикасындағы мал шаруашылығы дамуының негізгі көрсеткіштері (2024 жылғы қаңтар-желтоқсан). [Электронды ресурс]. – URL: – <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/279828/>

5 **Kenzheali, Y., Makhmetova, A.** Analysis of Sustainable Agricultural Development in Kazakhstan: Key Economic and Climatic Indicators //Eurasian Journal of Economic and Business Studies. – 2024. – Vol. 68. – № 4. – P. 47–60.

6 **Imanbaeva, Z. O., Seksenova, A. T., Alieva, A. O., Zhubanazarov, S. A.** The current state of development of agricultural cooperatives in the Aktobe region //Economics: the strategy and practice. – 2022. – Vol. 17. – № 2. – P. 66–81.

7 **Yesbergen, R. A., Aman, K.** Ақтөбе облысының ауыл шаруашылығын қарқынды дамыту мәселелері //Economic Series of the Bulletin of the L. N. Gumilyov ENU. – 2018. – № 3. – С. 8–18.

8 **Niyazbayeva, A. A., Oteshova, A. K.** Development trends in production of agricultural products in Aktobe region of the Republic of Kazakhstan // Проблемы агрорынка. – 2020. – № 2. – P. 99–105.

9 **Blakeney, M.** Agricultural innovation and sustainable development // Sustainability. – 2022. – Vol. 14. – № 5. – P. 26–28.

10 **Antsiferova, O. Y. et al.** Innovative Development of The Agro-Industrial Complex: Trends and Opportunities of Improvement // European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. – 2022 P. 66–81.

11 **Molchanova, L. A. et al.** Innovative processes in the agricultural sector: Features and prospects // AIP conference proceedings. – AIP Publishing. – 2023. – Vol. 2921. – № 1 P. 54–58.

12 **Zakshevsky, V. G., Charykova, O. G., Merenkova, I. N.** Strategic priorities for developing the agro-industrial complex and rural areas of the region

//IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2019. – Vol. 274. – № 1. – P. 23–26.

13 **Pachucki-Włosek, K.** The present and future of local self-government in the Republic of Kazakhstan // Polish Political Science Yearbook. – 2024. – Vol. 53. – № 2. – P. 45–58.

14 **Misiuk, M., Zakhodym, M.** Digitization as a tool for revitalizing the livestock industry // Ekonomika APK. – 2023. – Vol. 4. – № 30. – P. 10–24.

15 **Neethirajan, S., Kemp, B.** Digital livestock farming // Sensing and Bio-Sensing Research. – 2021. – Vol. 32.

16 **Barbosa, M. W.** Government support mechanisms for sustainable agriculture: A systematic literature review and future research agenda // Sustainability. – 2024. – Vol. 16. – № 5. – P. 218.

17 **Mamai, O. V. et al.** Scientific support of innovative development of agriculture // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing. – 2022. – Vol. 1045. – № 1. – P. 12–13.

18 **Иманбаева, З. О.** Агроөнеркәсіп кешенінің мемлекеттік басқаруды жетілдіру (Ақтөбе облысының мал шаруашылығы материалдары негізінде). Монография. – 2025, «Medet Group» ЖШС 18–19 б.

REFERENCES.

1 Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылығы дамуының негізгі көрсеткіштері (2024 жыл). [National Bureau of Statistics of the Agency of the Republic of Kazakhstan for Strategic Planning and Reforms. Total harvest of crops in the Republic of Kazakhstan (2024).] [electronic resource]. – URL: – <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/279831/>

2 Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасындағы мал шаруашылығы дамуының негізгі көрсеткіштері (2024 жыл). [National Bureau of Statistics of the Agency of the Republic of Kazakhstan for Strategic Planning and Reforms. Main indicators of livestock development in the Republic of Kazakhstan (2024).] – URL: – <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/301725/>

3 Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасындағы мал шаруашылығы дамуының негізгі көрсеткіштері (2024 жыл). [National Bureau of Statistics of the Agency of the Republic of Kazakhstan for Strategic

Planning and Reforms. Total output of agricultural, forestry, and fishery products (services) in the Republic of Kazakhstan (2023).] [electronic resource].– URL: – <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/157962/>

4 Qazakstan Respublikasy`ndagy` mal sharuashy`ly`gy` damuy`ny`n negizgi korsetkishti (2024 zhy`lgy` qantar-zheltoqsan). [Key indicators of livestock development in the Republic of Kazakhstan (January-December 2024).] [electronic resource].– URL: – <https://stat.gov.kz/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/279828/>

5 **Kenzheali, Y., Makhmetova, A.** Analysis of Sustainable Agricultural Development in Kazakhstan: Key Economic and Climatic Indicators //Eurasian Journal of Economic and Business Studies. – 2024. – Vol. 68. – № 4. – P. 47–60.

6 **Imanbaeva, Z. O., Seksenova, A. T., Alieva, A. O., Zhubanazarov, S. A.** The current state of development of agricultural cooperatives in the Aktobe region //Economics: the strategy and practice. – 2022. – Vol. 17. – № 2. – P. 66–81.

7 **Yesbergen, R. A., Aman, K.** Issues of intensive agricultural development in the Aktobe region // Economic Series of the Bulletin of the L. N. Gumilyov ENU. – 2018. – № 3. – P. 8–18.

8 **Niyazbayeva, A. A., Oteshova, A. K.** Development trends in production of agricultural products in Aktobe region of the Republic of Kazakhstan // Problems of the agricultural market. – 2020. – № 2. – P. 99–105.

9 **Blakeney, M.** Agricultural innovation and sustainable development // Sustainability. – 2022. – Vol. 14. – № 5. – P. 26–28.

10 **Antsiferova, O. Y. et al.** Innovative Development of The Agro-Industrial Complex: Trends and Opportunities of Improvement // European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. – 2022.

11 **Molchanova, L. A. et al.** Innovative processes in the agricultural sector: Features and prospects // AIP conference proceedings. – AIP Publishing. – 2023. – Vol. 2921. – № 1.

12 **Zakshevsky, V. G., Charykova, O. G., Merenkova, I. N.** Strategic priorities for developing the agro-industrial complex and rural areas of the region //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2019. – Vol. 274. – № 1. – P. 012007.

13 **Pachucki-Wlosek K.** The present and future of local self-government in the Republic of Kazakhstan // Polish Political Science Yearbook. – 2024. – Vol. 53. – № 2. – P. 45–58.

14 **Misiuk, M., Zakhodym, M.** Digitization as a tool for revitalizing the livestock industry // Ekonomika APK. – 2023. – Vol. 4. – № 30. – P. 10–24.

15 **Neethirajan, S., Kemp, B.** Digital livestock farming // Sensing and Bio-Sensing Research. – 2021. – Vol. 32.

16 **Barbosa, M. W.** Government support mechanisms for sustainable agriculture: A systematic literature review and future research agenda // Sustainability. – 2024. – Vol. 16. – № 5. – P. 2185.

17 **Mamai, O. V. et al.** Scientific support of innovative development of agriculture // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – Vol. 1045. – № 1. – P. 012003.

18 **Imanbayeva, Z. O.** Agroonerkasip keshenin memlekettik basqarudy` zhetildiru (Aqtobe obly`sy`ny`n mal sharuashy`ly`dy` materialdary` negizinde). [Improvement of State Management of the Agro-Industrial Complex (Based on Livestock Production in the Aktobe Region).] Monograph. – 2025. – Medet Group LLP.

23.07.25 ж. баспаға түсті.

03.10.25 ж. түзетулерімен түсті.

24.11.25 ж. басып шығаруға қабылданды.

*3. *О. Иманбаева¹, М. А. Тоқтарова², Г. Ы. Бекенова³, А. О. Нурманов⁴, Ж. А. Куатбеков⁵*

^{1,2,4}Актюбинский региональный университет имени К. Жубанова, Республика Казахстан, г. Актюбе;

³Казахский национальный исследовательский Технический университет имени К. И. Сатпаева, Республика Казахстан, г. Алматы;

⁵Международный Таразский инновационный институт имени Шерхана, Республика Казахстан, г. Тараз.

Поступило в редакцию 23.07.25.

Поступило с исправлениями 03.10.25.

Принято в печать 24.11.25.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Агропромышленный комплекс является одной из основных отраслей национальной экономики Республики Казахстан. Обеспечение продовольственной безопасности страны, повышение экспортного потенциала сельскохозяйственной продукции и обеспечение устойчивого развития аграрного сектора-стратегические задачи государственного управления.

Социально-экономическая ситуация, сложившаяся в агропромышленном комплексе, характеризуется технической деградацией хозяйств, неразвитостью агропродовольственных рынков, сохранением новшеств и задолженности по платежам, занятостью трудоспособного населения, низким качеством жизни сельского населения и др. Таким образом, для поддержания экономической безопасности каждое государство стремится обеспечить себя продуктами питания на минимальном уровне. Структура национального производства во всех странах во многом определяется уровнем производительности труда в производстве продуктов питания, а рост производства в аграрном секторе определяет основную часть ежегодного роста валового национального продукта.

Слабо налажено взаимодействие территориальных единиц как с точки зрения обмена информацией и опытом по обеспечению эффективного управления предприятиями агропромышленного комплекса, так и с точки зрения организации экономического взаимодействия предпринимателей, руководителей хозяйств, государственных и местных исполнительных органов.

Причиной такой ситуации, прежде всего, является отсутствие упорядоченной системы управления предприятиями АПК. Поэтому особое значение имеет создание эффективной системы управления агропромышленным сектором экономики. Анализ теории и практики экономического управления различными объектами позволил выявить необходимость применения научных подходов к управлению современными агропромышленными системами.

Ключевые слова: сельское хозяйство, продовольствие, животноводство, растениеводство, сельскохозяйственные угодья, инвестиции, валовой выпуск продукции, валовая продукция, экономическая эффективность, индекс объема.

*Z. Imanbayeva¹, M. Toktarova², G. Bekenova³,
A. Nurmanov⁴, Zh. Kuatbekov⁵

^{1,2,4}K. Zhubanov Aktobe Regional University,
Republic of Kazakhstan, Aktobe;

³Satpayev Kazakh National Research Technical University,
Republic of Kazakhstan, Almaty;

⁵Sherkhan International Taraz Innovation Institute,
Republic of Kazakhstan, Taraz.

Received 23.07.25.

Received in revised form 03.10.25.

Accepted for publication 24.11.25.

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

The agro-industrial complex is one of the main sectors of the national economy of the Republic of Kazakhstan. Ensuring the country's food security, increasing the export potential of agricultural products, and ensuring the sustainable development of the agricultural sector are strategic objectives of public administration.

The socio-economic situation in the agro-industrial complex is characterized by the technical degradation of farms, the underdevelopment of agro-food markets, the persistence of innovations and payment arrears, the employment of the working-age population, the low quality of life for the rural population, and so on. Thus, in order to maintain economic security, each country strives to provide itself with food at a minimum level. The structure of national production in all countries is largely determined by the level of labor productivity in food production, and the growth of production in the agricultural sector accounts for the majority of the annual growth in the gross national product.

The interaction between territorial units is poorly developed, both in terms of exchanging information and experience in ensuring effective management of agricultural enterprises, and in terms of organizing economic cooperation between entrepreneurs, farm managers, and state and local executive bodies.

The reason for this situation is primarily the lack of an organized system for managing agricultural enterprises. Therefore, it is crucial to establish an effective system for managing the agricultural sector of the economy. An analysis of the theory and practice of economic management of various objects has revealed the need for scientific approaches to managing modern agricultural systems.

Keywords: agriculture, food, livestock, crop production, agricultural land, investments, gross output, gross product, economic efficiency, volume index.

Теруге 19.12.2025 ж. жіберілді. Басуға 30.12.2025 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

34,01 Мб RAM

Шартты баспа табағы 17,4

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. К. Мыржикова

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс №

Сдано в набор 19.12.2025 г. Подписано в печать 30.12.2025 г.

Электронное издание

34,01 Мб RAM

Усл.п.л. 17,4. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. К. Мыржикова

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4493

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz

www.vestnik-economic.tou.edu.kz